

2. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0>

3. Розпорядження від 23 серпня 2005 р. № 369-р «Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року» зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2006 року № 1022 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=369-2005-%F0>

4. Дьячкова Ю. М. Страхування: навч. посібн / Ю. М. Дьячкова. — К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 240 с.

5. Александрова М. М. Страхування: Навч. посібник / М. М. Александрова. — К. : ЦУЛ, 2002. — 208 с.

6. Ткаченко Н. В. Страхування: Навч. посібник / Н. В. Ткаченко. — К. : Ліра-К, 2007. — 376 с.

7. Завдання та функції Департаменту страхового нагляду [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/837.html>

8. Аналіз надзвичайних ситуацій в Україні за 1999р. — 3 кв. 2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://mns.gov.ua/quater/index.php>

Стаття надійшла до редакції 07.10.2008

УДК: 336.226.11

А. А. Славкова, старший викладач
кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

У статті розглядаються питання мобілізації бюджетних доходів через податковий метод з акцентуванням особливої уваги на проблематиці використання системи прямих податків. Проаналізовано фіскальний потенціал прямого оподаткування. В порівняльному розрізі показано динаміку прямих податків у складі доходів бюджету держави. Внесені пропозиції щодо підвищення фіскального значення системи прямого оподаткування в структурі податкових доходів бюджету держави.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: прямі податки, фіскальна функція прямих податків, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податкові доходи бюджету держави, фіскальна ефективність податків.

Економічне зростання й суспільний добробут значною мірою визначаються таким вагомим чинником, як оподаткування, що володіє двояким впливом — якісним та кількісним. Кількісний вплив оподаткування характеризується відповідними обсягами і пропозиціями мобілізованих, оптимально розподілених й ефективно витрачених фінансових ресурсів державою, зосереджених у її централізованих фондах грошових коштів. Якісний вплив оподаткування відмічається як адекватне реагування інтересів учасників відтворювально-розподільного процесу через форми організації фінансових відносин (тобто, яким чином відбувається формування фінансових ресурсів, у яких формах та на яких умовах здійснюється їх рух й використання); саме через якісний ефект формулюється мотивація та реальне перетворення оподаткування в фінансово-економічний стимул цивілізації.

Оподаткування має здатність безпосередньої дії на господарський сектор як первинне джерело генерації додаткової (новоствореної) вартості та подальшої акумуляції її певної частини в централізованих фондах фінансових ресурсів держави через фіскально-розподільний механізм. Власне, за допомогою фіскальної функції реалізується головне суспільне призначення податків — формування фінансових ресурсів держави, сконцентрованих у бюджетній системі, позабюджетних фондах, необхідних їй для виконання своїх функцій і завдань. Таким чином, ефективність фінансової діяльності держави істотно залежить від фіскальної практики, яка в сучасних умовах об'єктивно потребує доволі високої еластичності й мобільності із максимальним врахуванням цивілізованих засад оподаткування.

Розбудова податкової системи є одним з найважливіших і найскладніших фінансових завдань держави. Традиційно-класичне протистояння різних груп і видів податків у системі фіскальних методів мобілізації бюджетних доходів є одним з ключових у даній фінансовій проблематиці. Тобто, предметно увага акцентується на співвідношенні прямих у непрямих податків як методах формування фіскальних доходів бюджету держави. Активне застосування сукупності непрямих податків розпочалось в умовах інтенсивного розвитку товарно-промислового виробництва. Стимулювання економічного зростання й формування бюджетних доходів держави через механізм непрямого оподаткування, як засвідчує світова господарська еволюція, можливе у випадку досить високого рівня розвитку економіки зі сталими й стабільними темпами її зростання; за цих умов пряме оподаткування, як правило, відіграє другорядну фіскальну роль. І навпаки.

За будь-яких умов, невинпадково непрямі податки вважаються суто фіскальними й соціально несправедливими. Водночас, структура податкової системи може істотно різнитися в розрізі окремих країн, що зумовлено рядом специфічних суб'єктивних факторів. Разом з тим, слід констатувати той факт, що найвищий рівень прямих податків спостерігається у ринково розвинутих країнах індустріального типу, а найнижчий — у менш розвинутих країнах; тому й відмічається поділ податків на прямі й непрямі залежно від рівня економічного розвитку країни. Основна передумова впровадження у фіскальну практику широкого кола різноманітних податків — валовий внутрішній продукт країни, обсяги його виробництва й темпи прирощення, що в той же час є також свідченням високого рівня доходів економічних суб'єктів у процесі реалізації ними розподільних відносин. Через прямі податки відбувається найтісніший зв'язок між державою і платниками податків (фізичними та юридичними особами) стосовно формування, розподілу й витрачання їх доходів. Проте, за всю історію існування суспільства й практики фіскальних взаємовідносин досі ще не віднайдено універсального підходу щодо побудови такої системи прямого оподаткування, яка б повною мірою задовольняла водночас фінансові потреби як держави, так і платників податків.

Безперервні системні зрушення в економіці України зумовлюють невпинний пошук розбудови такої податкової системи та в її контексті підсистеми прямого оподаткування, яка б відповідала суспільним запитам, з одного боку, й була б фіскально достатньою (ефективною), з іншої сторони. Функціональний потенціал прямих податків є надзвичайно масштабним і потужним. Фіскальність є найбільш давнім і первинним генетичним зародком появи прямих податків, головна мета яких міститься у формуванні дохідної бази бюджету держави. Варто зауважити, що Україна є державою з економікою трансформаційного типу, характеризуючись значною чисельністю протиріч і проблем свого поступу.

Дослідження питань національної фіскальної практики поставили наріжним каменем, а останнім часом ще й неймовірно загостреним. По-перше, податки розглядаються в контексті комплексного фіскального впливу на економічну кон'юнктуру й структуру народного господарства, активізацію фінансово-виробничої і фінансово-інвестиційної діяльності, створення сприятливих умов розвитку бізнесу та приватного підприємництва [7]. Вказується, що з макроекономічних позицій рівень оподаткування у вітчиз-

няному господарському середовищі є критичним та підтверджується наступним: якщо в Україні частка податків у валовому внутрішньому продукті (ВВП) всього за кілька років здатна підвищитись у 1,5 разів, то в більшості провідних країн з розвинутою ринковою економікою навіть за 35 років економічного розвитку цей показник є значно скромнішим, а саме, у Великобританії й Німеччині частка податків у ВВП зросла всього в 1,2 разу, у США — в 1,3 разу, у Норвегії — в 1,5 разу, в Ірландії та Нідерландах — в 1,7 разу, в Данії — у 2,1 разу, у Швеції — у 2,3 разу [2, с. 88]. Така ситуація з об'єктивних підстав пояснюється високим рівнем доходів бізнес-структур та громадян — бази оподаткування, розширення якої забезпечується й стимулюється ефективним розвитком продуктивних сил, посиленням оптимального поділу праці та збільшенням її продуктивності. Натомість, в Україні має місце доволі жорстка фіскальна політика, при цьому обсяги й темпи виробництва ВВП не встигають за приростом податкових вилучень. Тобто, автоматично формується так званий «регресивний» характер функціонування податкової системи; при цьому, факт фіскальної «регресивності», властивий суто непрямому оподаткуванню, поширюється також й на систему прямих податків, що, у своїй принциповій змістовності, є абсурдним навіть у теоретичному припущенні. По-друге, аналізується глобальна проблемність національної податкової системи в глобальних вимірах [4]. Тенденції світової фінансово-економічної інтеграції також висувають певні вимоги до побудови податкових систем. Так, наприклад, відмічається, що в економіці країн «соціально орієнтованої моделі», представниками якої є, зокрема, Нідерланди, Данія, Бельгія і Франція, максимальний обсяг фіскальних надходжень у бюджет держави забезпечує особистий прибутковий податок (податок з доходів фізичних осіб) [8, с. 51]. Однак, навіть у цих країнах починає набувати домінуючого значення тенденція щодо поступової заміни й переходу від прогресивної фіскальної шкали до помірної пропорційної методики оподаткування доходів громадян. Знову ж таки, ключове значення в даній ситуації відіграють такі показники, як обсяги й темпи виробництва ВВП (у тому числі — на душу населення) та рівень доходів фізичних осіб, що забезпечує особистому прибутковому податку високий ступінь фіскальної ефективності. Дані позиції є далеко неадекватними стану й темпам розвитку національної економіки, а, відтак, подібний фіскальний ефект є неприпустимим. По-третє, розглядаються аспекти співвідношення й співставності прямих і непрямих податків [6]. У цьому плані наголошується, як конста-

тується у виданих Організацією Об'єднаних Націй (ООН) в 1993 р. «Основах світового податкового кодексу», що з метою створення фінансово ефективної податкової системи в національних масштабах система прямого оподаткування не повинна виступати в якості надмірної фіскальної експансії і, зокрема, особливо це стосується механізму фіскального адміністрування доходів фізичних осіб у напрямку його помірності та полегшення податкового навантаження; натомість, акцентується, що дохідна частина бюджету держави повинна формуватися переважно за рахунок системи непрямого оподаткування (універсальних і специфічних акцизів, мита) [1, с. 77—78]. По-четверте, здійснюється аналіз сучасного стану і пошук шляхів розвитку й удосконалення системи прямого оподаткування в національних обрисах [3]. У методологічному відношенні це є найскладнішим завданням у вирішенні фіскальних проблем держави, оскільки потребує значної аналітичної затратності, ґрунтовного обґрунтування й інтерпретації. Зазначені труднощі в системі прямого оподаткування не обмежуються вказаним переліком, а відображають лише його ключові фіскальні позиції та постулати. Неоднозначна визначеність фіскальних пріоритетів держави тільки посилює їх актуальність.

У запропонованій роботі розглядаються питання фіскальної ефективності системи прямого оподаткування, зорієнтовані на аспектах мобілізації фінансових ресурсів у бюджетній системі держави, аналізуються фіскальні домінанти й вади прямих податків, здійснюється узагальнення нагромадженого досвіду з практики фіскального адміністрування прямих податків та факторний аналіз особливостей їх справляння, проводиться аналіз системи прямого оподаткування в бюджетних доходах держави, формулюються й обґрунтовуються пріоритетні шляхи стосовно удосконалення системи прямих податків і механізму їх фіскального адміністрування в контексті посилення фіскальної значимості.

Система прямого оподаткування, адекватна економіці з високим рівнем розвитку, з об'єктивних підстав має відповідати деяким принципам. Насамперед, це стосується збалансування фіскальності прямого оподаткування із соціальною справедливістю і характером перерозподілу доходів в суспільстві. Необхідною вимогою є, також, забезпечення вертикально-горизонтальної рівності як критерію оцінки фіскальної справедливості та фіскальної ефективності в контексті системи прямого оподаткування. Горизонтальна рівність прямого оподаткування у своїй суті містить концепцію рівнозначного оподаткування доходів; тобто, за одна-

ковою ставкою залежно від джерел одержання доходів. Вертикальна рівність прямого оподаткування гіпотетично визначає потребу оподаткування більш високих доходів за ставками прогресивного характеру. Подані найголовніші фіскальні ознаки системи прямого оподаткування є важливими параметрами оцінки сучасної глобальної демократичної суспільної цивілізації.

Системі прямого оподаткування відводиться визначальна позиція серед загальної сукупності різноманітних видів податків й інших платежів податкового характеру у податковій системі держави. Небезпідставно, що орієнтація на застосування прямих податків в якості ключової компоненти податкової системи є домінуючою тенденцією віддзеркалення сучасних фіскальних пріоритетів.

Фіскальна оцінка системи прямого оподаткування має низку притаманних їй специфічних якостей, що відображають її фіскальні домінанти чи вади.

Фіскальні переваги прямих податків зводяться до наступного: надають можливості безпосередньо впливу на економічні процеси, стимулюючи чи дестимулюючи тенденції розвитку;

забезпечують можливість більш точного прогнозування податкових надходжень;

здійснюють розподіл податкового тягаря більш рівномірно порівняно із системою непрямого оподаткування.

Разом з тим, фіскальні недоліки прямих податків мають прояв у наступному:

податкові надходження залежать від ринкової кон'юнктури, оскільки в моменти зниження ділової активності чи наявності негативних господарських тенденцій доходи платників істотно знижуються;

нерегулярність фіскальних надходжень, оскільки вони вносяться платниками нерівномірно, а через певні проміжки часу;

механізм фіскального адміністрування вимагає ведення досить складної системи обліку й звітності, а також створення системи спеціальних контрольно-аналітичних процедур, що призводить до підвищення затрат на їх справляння;

платники мають більше можливостей до ухилення від оподаткування, як законними, так і незаконними шляхами, що потребує створення відповідного репресивного апарату.

Система прямого оподаткування, особливо сукупність прибуткових податків, відіграє велике значення в системі фіскальних методів регулювання економіки, а рівень фіскальної наповненості бюджету держави напругу залежить від господарської ситуації

в країні. Так, фіскально-регулятивний механізм прямих податків реалізується, насамперед, через диференціацію ставок і пільг. По-перше, розмежовуючи прибуткове оподаткування юридичних і фізичних осіб та встановлюючи різний рівень ставок, держава підтримує певні пропорції між фондом споживання і фондом нагромадження, що є одним з найважливіших засобів управління економікою та створення високо привабливого інвестиційного клімату й потужного бізнес-середовища в країні. По-друге, запроваджуючи пільги в оподаткуванні (занижені ставки для окремих платників чи повне їх звільнення від оподаткування), держава стимулює орієнтири переливу капіталу в народному господарстві й провадить відповідну економічну структурно-відтворювальну політику. По-третє, держава може впроваджувати фіскальний режим пільгового оподаткування тих напрямків формування й витрачання доходів, у яких суспільство найбільш зацікавлене.

Все вищевказане підтверджується світовим досвідом розвитку ринкової економіки та управління нею через фіскально-регулятивний механізм. Фіскально-регулятивна функція прямих податків у сучасних умовах полягає не стільки в тому, щоби максимально звільнити прибуток і доходи населення від оподаткування, скільки в прагненні створити жорстку якісно-кількісну залежність між розмірами податкових пільг, наданих платникам податків, та їх конкретними фінансово-господарськими діями. Отже, фіскально-регулятивна функція прямих податків може як стимулювати розвиток економіки, так і навпаки, гальмувати його. У країнах з розвинутою ринковою економікою податкові ставки мають все більшу тенденцію до диференціації у загальногосподарському комплексі держави, що дає можливість максимально враховувати й використовувати фіскально-стимулюючий потенціал системи прямого оподаткування, наближаючи її до реальних потреб суспільних запитів. Відтак, конкретизуються напрямки реалізації фіскально-регулятивної й фіскально-стимулюючої функцій державної політики прямого оподаткування, що безпосередньо впливає на фіскальну ефективність прямих податків у бюджетних доходах держави. Зниження рівня прямих податків веде до підвищення чистого прибутку підприємств і доходів населення, посилює стимули для господарської й фінансово-інвестиційної діяльності, збільшення обсягів капіталовкладень, ринкового попиту й пропозиції, зайнятості та пожвавлення господарської кон'юнктури тощо. Підвищення податкових ставок та відміна податкових пільг — звичайний засіб боротьби з «перегрівом»

кон'юнктури ринку. Змінюючи ставки прямих податків, держава спроможна створити чи ослабити додаткові стимули для капіталовкладень, а маневруючи рівнем непрямих податків — впливати на фонд споживання в цілому та на рівень цін залежно від цільового спрямування.

Фіскальна ефективність системи прямих податків у бюджетних доходах держави, внаслідок цього може бути неоднозначною. Насамперед, слід зафіксувати декілька основних позицій у національному механізмі фіскального адміністрування прямих податків:

- ставки податків — одні з найнижчих у світі, що суттєво знижує їх фіскальну ефективність;

- значний обсяг пільг, при цьому: для фізичних осіб вони мають цільове конкретизоване призначення, а для юридичних осіб нерідко характеризуються як відсутністю цільової орієнтації, так й істотною обмеженістю у порівнянні з фіскальним арсеналом, що має широке поширення у ринково розвинутих країнах;

- неповноцінне використання фіскального потенціалу системи прямого оподаткування, оскільки у вітчизняній податковій практиці відсутні окремі досить вагомні різновиди прямих податків — податок на майно (нерухомість та інші види власності), податки на спадщину й дарування тощо.

Фіскальна ефективність прямих податків визначається, перш за все, їх кількісним складом. Так, розподіл прямих податків відбувається на дві групи: особисті та реальні. Особисті прямі податки, як правило, прибуткові — це податки на прибуток підприємств та з доходів фізичних осіб. Реальні прямі податки — це різноманітні майнові податки та на окремі види доходів. Домінуюча позиція в системі прямого оподаткування належить особистим податкам: податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб; їх фіскальне значення виглядає таким чином: 93,5 % — частка в системі прямого оподаткування; 41,3 % — частка у податкових доходах бюджету; 31,5 % — частка в сукупних доходах бюджету (табл. 1, рис. 1).

Таким чином, фіскальна функція прямих особистих прибуткових податків на сьогоднішній день в Україні є досить ефективною. Фіскальна вага податку на прибуток підприємств і податку з доходів фізичних осіб у бюджетних доходах держави є приблизно однаковою. Їх фіскальне значення в бюджетних доходах становить близько 1/3 бюджетних доходів держави. Натомість, украй низьку фіскальну роль відіграють прямі реальні податки. 3-поміж їх загальної сукупності найбільше значення має податок

на землю, частка якого в бюджетних доходах всього в межах 1,5 %, у податкових доходах бюджету — до 2 %, у системі прямих податків — до 5 %. Відповідно, ще менше фіскальне значення належить податку з власників транспортних засобів (рис. 2).

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ПРЯМИХ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ
ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ***

Показник	2004	2005	2006	2007	2008
1. Доходи зведеного бюджету (млрд грн)	91,5	134,2	171,8	219,9	297,8
2. Податкові доходи бюджету					
— обсяг в доходах бюджету (млрд грн);	63,1	98,1	125,7	158,8	227,2
— частка в доходах бюджету (%).	68,9	73,1	73,2	72,2	76,3
3. Прямі податки:					
— обсяг у бюджетних доходах (млрд грн);	31,7	43,5	52,1	74,4	100,3
— частка в бюджетних доходах (%);	34,6	32,4	30,3	33,8	33,7
— частка у податкових доходах бюджету (%).	50,2	44,3	41,5	46,9	44,1
4. У тому числі					
• Податок на доходи фізичних осіб					
— обсяг у бюджетних доходах (млрд грн);	13,2	17,3	22,8	34,8	45,9
— темпи приросту (%);	-2,3	31,1	31,8	52,6	31,9
— частка в бюджетних доходах (%);	14,4	12,9	13,3	15,8	15,4
— частка у податкових доходах бюджету (%);	20,9	17,6	18,1	21,9	20,2
— частка в системі прямих податків (%).	41,6	39,8	43,8	46,8	45,7
• Податок на прибуток підприємств:					
— обсяг у бюджетних доходах (млрд грн);	16,2	23,5	26,2	34,4	47,9
— темпи приросту (%);	22,1	45,1	11,5	31,3	39,2
— частка в бюджетних доходах (%);	17,7	17,5	15,3	15,6	16,1
— частка у податкових доходах бюджету (%);	25,7	23,9	20,8	21,7	21,1
— частка в системі прямих податків (%).	51,1	54,1	50,1	46,2	47,8

* Складено і розраховано на основі даних Міністерства фінансів України.

Фіскальні недоліки системи прямого оподаткування визначаються значним обсягом пільг; дохідна частина бюджету на цьому втрачає істотний обсяг фінансових ресурсів. Це так звані «податкові видатки» бюджету держави. Назагал, податкова система України надмірно деформована системою пільг, що не сприяє досягненню в державі макроекономічної й фінансової стабілізації, рівномірному розподілу податкового навантаження на платників, призводить до необґрунтованого перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві. В цілому, запровадження податкових пільг є порушенням ринкового механізму розподілу фінансових ресурсів. Доречно зауважити, що негативна сторона податкових пільг — це порушення критерію «нейтральності» оподаткування, а ще

більш важливо — принципу справедливості. З іншого боку, запровадження пільгових податкових режимів є об'єктивною фінансовою необхідністю.

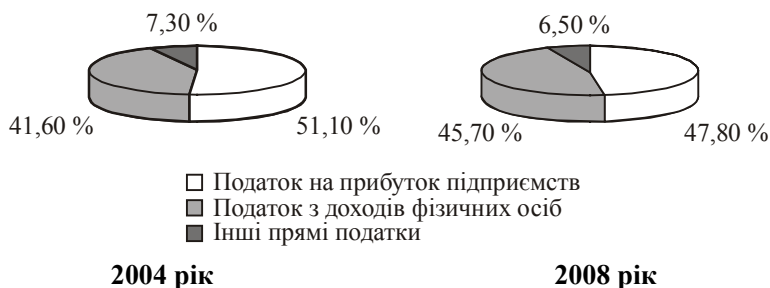

Рис. 1. Порівняльна структура системи прямого оподаткування у 2004 та 2008 рр.

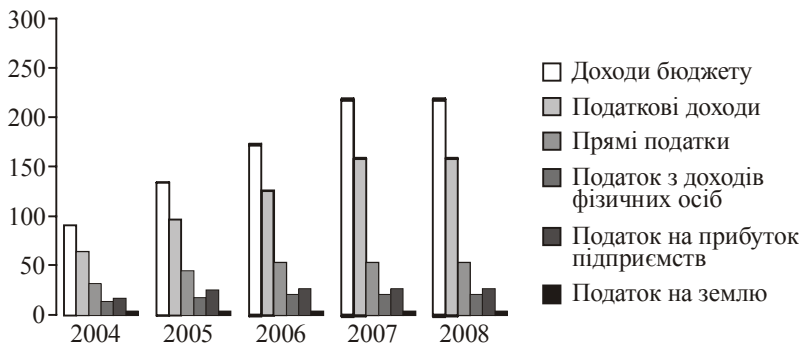

Рис. 2. Динаміка прямого оподаткування в доходах зведеного бюджету України

Щорічні обсяги податкових надходжень невинно зростають, при цьому істотно перебільшуючи податкові надходження в бюджетних доходах держави. Вплив податкових пільг на економіку може бути різним, а також необхідно враховувати ще й соціальний ефект такого перерозподілу фінансових ресурсів. Нецільове, безсистемне, неконтрольоване використання податкових пільг суттєво підриває фінансово-регулятивний вплив оподаткування загалом. У системі прямого оподаткування найбільші втрати від надання пільг бюджет держави потерпає з податку на прибуток підприємств, податку на землю й податку з власників транспортних засобів (табл. 2). Валовий обсяг пільг з оподаткування — «податкових видатків» — у бюджеті держави із вказаних подат-

ків за останні три роки підвищився на 0,99 млн грн, або зріс на 48,8 %. Саме це вказує на ту невидиму фіскальну обставину, чому такі види податків, як податок на землю і податок з власників транспортних засобів займають незначну фіскальну позицію в доходах бюджету держави. За оцінкою 2008 р., частка пільг у податку на прибуток підприємств становить майже 3 %, а в податку на землю — понад 25 %.

Таблиця 2

**ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ («ВИДАТКИ») ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ
УКРАЇНИ* (млн грн)**

Податок	2006	2007 (попередня оцінка)	2008 (очікуваний результат)
Всього податкових пільг	9481,22	11773,93	8029,14
Податок на прибуток підприємств	618,21	1292,38	1423,86
Податок на землю	1400,49	1478,71	1501,61
Податок з власників транспортних засобів	0,69	77,31	80,13
Всього податкових пільг (з указаних прямих податків)			
• загальний обсяг	2019,39	2848,4	3005,6
• % сукупного обсягу податкових пільг	21,3	24,2	37,4
• % податкових доходів бюджету держави	1,6	1,8	1,3
• % загальних доходів бюджету держави	1,2	1,3	1,0

* Складено і розраховано на основі даних Міністерства фінансів України.

Таким чином, на основі проведеного дослідження сучасного механізму фіскального адміністрування системи прямого оподаткування, встановлення його позитивних та негативних рис у контексті формування доходів бюджету держави, можна сформулювати такі висновки:

фіскальний потенціал системи прямого оподаткування в Україні є доволі потужним, враховуючи ефект «податкових видатків» і невикористаних можливостей;

значний негативний вплив на фіскальність прямих податків у бюджеті держави справляє пільговий режим оподаткування;

національна фіскальна практика неповною мірою використовує фіскальний арсенал системи прямого оподаткування;

підвищення фіскальної ролі системи прямого оподаткування можливе через запровадження майнових податків (на нерухомість та інші різновиди власності); це також послугує вагомим стимулом для ефективного використання майна фізичними та юридичними особами. А водночас, постане важливим чинником розбудови цивілізованої держави сучасного економічного типу з демократичними засадами фіскальної практики.

Наприкінці, необхідно особливу увагу зосередити на оподаткуванні доходів фізичних осіб, адже саме вони є найбільшим джерелом фіскального навантаження. В даній проблематиці центральне місце займає потреба кардинального перегляду «політики доходів» держави через якісну, максимально наближену до реальності трансформацію системи державних соціальних гарантій та стандартів (реальних мінімальних рівнів прожиткової межі й заробітної плати, неоподатковуваного мінімуму), що одночасно дозволить підвищити рівень доходів громадян та розширити податкову базу. За цієї умови можливим постане й запровадження прогресивної шкали оподаткування високих (надвисоких) доходів заможних фізичних осіб.

Враховуючи сучасні темпи й тенденції економічного розвитку країни, доцільним було б зниження ставки з податку на доходи фізичних осіб до попереднього рівня, а можливо й навіть до межі 10 %. Це реально здійснити через механізм «фіскальної компенсації» — зменшення податку з доходів фізичних осіб за допомогою підвищення податкових надходжень до бюджету за рахунок інших податків. Втілення вказаних заходів дозволить ефективно стимулювати попит і споживання, що напряду приведе до зростання обсягів непрямих податків у бюджетних доходах, а також посилиться ймовірність впровадження майнового оподаткування, оскільки в підсумку джерело сплати всіх податків одне й те ж саме — доходи населення, а при незмінній економічній ситуації рівень податкового навантаження не тільки збільшиться, але й для більшості платників постане непосильним, різко знижуючи їх споживчу й фіскальну платоспроможність.

Література

1. *Дорош Н. І.* Податкова система України і розвинутих зарубіжних країн (порівняльний аналіз) // *Фінанси України.* — 1998. — № 6. — С. 75—82.
2. *Користін О. Є.* Межа податкового навантаження: макроекономічний аспект // *Фінанси України.* — 1998. — № 2. — С. 82—88.

3. *Лащак В. В.* Удосконалення системи прямого оподаткування в Україні // *Фінанси України*. — 2004. — № 11. — С. 26—32.

4. *Соколовська А. М.* Податкова система держави: теорія і практика становлення. — К.: Знання-Прес, 2004. — 454 с.

5. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України; За ред. О. Г. Осауленка; Відп. за вип. П. П. Забродський. — К.: Техніка, 2008. — 572 с.

6. *Телишук М. М.* Актуальні проблеми співвідношення прямих і непрямих податків // *Фінанси України*. — 2001. — № 2. — С. 29—40.

7. *Шаблиста Л. М.* Податки як засіб структурної перебудови економіки. — К.: Інститут економіки НАНУ, 2000. — 218 с.

8. *Шевчук В. О., Римарська Р. Ю.* Уніфікація податкових систем країн європейського союзу як критерій поглиблення інтеграції // *Фінанси України*. — 2007. — № 12. — С. 49—59.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2008

УДК: 336.711.6

А. Є. Буряченко, канд. екон. наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО НОРМАТИВУ БЮДЖЕТНОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ

Розглядається необхідність застосування нового підходу до визначення фінансового нормативу бюджетної забезпеченості, що дасть можливість гарантувати населенню різних адміністративно-територіальних одиниць якісні бюджетні послуги.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бюджетна система, міжбюджетні відносини, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, корегувальні коефіцієнти.

Міжбюджетні відносини — це форма взаємозв'язків і взаємозалежностей між окремими ланками системи місцевих бюджетів, а також між місцевими бюджетами та державним бюджетом України. Міжбюджетні взаємовідносини є головним елементом системи міжурядових фінансових відносин в державі. На сьогодні розв'язання проблем міжбюджетних відносин є актуальним питанням для чіткої та стабільної діяльності бюджетної системи України.